

М. В. Александрова

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

Н. Є. Шолуха

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

ТРАДИЦІЯ ЯК СПОСІБ ТРАНСЛЯЦІЇ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ (КОНОТАЦІЇ НАРОДНОГО КОСТЮМА)

М. В. Александрова, Н. Є. Шолуха. Традиція як спосіб трансляції культурних кодів у сучасній українській культурі (конотації народного костюма)

Досліджуються особливості традиції як способу трансляції культурних кодів у сучасній українській культурі. Проаналізовано трактування сутності категорії «традиція», яка визначається як спосіб здійснення наступності, у якому інтегруються тенденції творчої діяльності минулого, що мають значення для сучасного розвитку; та «культурний код», який визначається як унікальні культурні ознаки, що перейшли народам від предків або як закодована в певній формі інформація, що надає змоги ідентифікувати культуру. Визначено, що культурний код України є оригінальним і своєрідним, адже він базується на самобутності культури народів, котрі населяли країну. Означено, що за допомогою культурного коду та комбінування предметів одягу й поєднання їх у певну сукупність можна сформулювати повідомлення, яке зрозуміле іншим носіям конкретної культури. Визначено, що для того щоб визначити стилістичні ознаки сучасного костюма з застосуванням національного одягу як об'єкта творчості, слід взяти до уваги «етнічний стиль».

Ключові слова: *традиції, культурний код, українська культура, народний одяг, костюм.*

M. Aleksandrova, N. Sholukho. Tradition as a way of translation of cultural codes in modern Ukrainian culture (connotations of folk costume)

The topicality of the work is due to the increased interest of society in the visual image in everyday culture and its components, which are studied by representatives of various humanities. These studies confirm that in visual cultures, the importance of clothing is interpreted taking into account the traditions, customs and norms of behavior of a nation.

The purpose of the article. The purpose of the research is to conduct a detailed scientific and practical substantiation of the peculiarities of traditions as a way of translating cultural codes in modern Ukrainian culture, and to analyze the semiotics of clothing to identify cultural codes of the sign system of clothing.

The methodology. The study provides a comprehensive analysis of the peculiarities of traditions as a way of translating cultural codes in modern Ukrainian culture. Theoretical and methodological approaches are used for this, including description, analysis and synthesis; analytical modeling; comparative analysis; systematization, generalization.

The results of the study showed that the cultural code of Ukraine is original and unique, with the identity of culture and literature of the peoples inhabiting the country. It is determined that tradition as a mean of socio-cultural communication is distinguished by such important features as selectivity for cultural material, stability and repeatability, effectiveness, ambiguity, authoritarianism. It is established that with the help of the cultural code and combining items of clothing and combining them into a certain set, you can form a message that is understandable to other carriers of a particular culture. The specific features of Ukrainian embroidery are analyzed, which are fatigue, that in the process of its creation the designer forms a very strong amulet. It is established that embroidered signs, images and symbols embody certain meanings: “viburnum” – a symbol of blood and immortality; “grapes” – a symbol of joy and beauty; “lily” – a symbol of maiden beauty and innocence; “oak” symbolizes development, life, strength and “hops” symbolize the exuberance of young life, love. It is established that ornament, color, embroidery, lace, constructive forms of folk clothing are reflected in the modern art of costume modeling.

The scientific novelty is due to the solution of an important scientific task, which is to develop practical results on the features of traditions as a way of translating cultural codes in modern Ukrainian culture. A special cultural-comparative study of clothing semiotics was conducted.

The practical significance. The results of the study are intended to serve for further research to explore new features of traditions as a way of translating cultural codes in modern Ukrainian culture, which will help to better understand the role of semiotic clothing codes as a response to cultural change. Based on the study, it can be concluded that traditions are the main way of translating cultural codes in modern Ukrainian culture.

* This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Keywords: *traditions, cultural code, Ukrainian culture, folk clothes, costume.*

Постановка проблеми. Культурна спадщина багато в чому визначається як втілення традиції, передання якої сприяє наділенню змістом минулого та сьогодення. Своєрідністю культури як історично певного рівня духовного розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, втілених у різноманітних формах та сферах його життєдіяльності, ідеалах і цінностях, полягає у нерозривному взаємозв'язку традиції та новаторства. Основним способом збереження та передання культурних традицій нації, їх безперервного розвитку, оновлення є її культурний код.

Культурний код визначається як відточена століттями історичного розвитку народу система унікальних образів, архетипів та цінностей, що визначають його менталітет, ідентичність та духовно-моральні установки. Саме культурний код, що ґрунтується на базових цінностях народу, характеризує своєрідність національної психології, відбиту у вчинках і діяльності людей, у їх стратегіях поведінки та життєвих позиціях.

Актуальність теми дослідження зумовлена підвищеним інтересом суспільства до візуального образу в повсякденній культурі та його компонентів, що вивчаються представниками різних гуманітарних наук. Дані дослідження підтверджують те, що у візуальних культурах значення одягу інтерпретується з урахуванням традицій, звичаїв та норм поведінки того чи іншого народу. Потреба в дослідженні семіотики одягу зростає у зв'язку з тим, що в сучасній візуальній культурі одяг як пластичний елемент зовнішнього образу є індикатором соціального та культурного розвитку суспільства, який реагує на трансформацію структурних компонентів знакової системи одягу.

У сучасній ситуації, коли на перший план виходять питання про роль візуального образу в процесі діалогу культур і збереження культурних традицій, семіотика одягу сприяє розкриттю особливостей формування, функціонування та трансформації культур. Визначення аспектів трансформації семіотики одягу сприятиме виявленню стійких символічних характеристик, які періодично повторюються під час зміни культур, але за різного кодування, що впливає на зміну одягу. Сприйняття та розуміння семіотичних кодів одягу як реакції на зміну культур може бути одним зі способів культурної комунікації, оскільки одяг, будучи знаком культури, несе інформацію про своєрідність історичного і

культурного шляху розвитку кожної епохи, особливості бачення й сприйняття дійсності, а також символічні асоціації та морально-естетичні цінності, що склалися в кожній культурі.

У зв'язку з цим давно назріла необхідність спеціального культурно-компаративістського дослідження семіотики одягу, яке дозволить виявити культурні коди її знакової системи та звернути увагу на одяг як на активний об'єкт візуальної культури, тому актуальним є дослідження особливостей традицій як способу трансляції культурних кодів у сучасній українській культурі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику дослідження особливостей традиції як способу трансляції культурних кодів у сучасній українській культурі досліджує незначна кількість науковців. Зокрема, Л. В. Баєва в дослідженні збереження культурної спадщини як здійснення цінності традиції визначила сутність поняття традиція (Баєва, 2012); Л. Ю. Егле в дослідженні традиційної культури окреслює основні підходи до визначення поняття традиція (Егле, 2014); А. С. Запесоцький, В. Д. Плахов, В. Лук'янов, Н. Г. Михайлова, С. А. Арутюнов досліджували феномен традиції. Наукові праці Е. Г. Бутенка, О. А. Тарасенка, Н. С. Орлової, В. П. Мироненка, А. С. Синицької, А. А. Гоцалоюка, Е. А. Шипилової, присвячені аналізу деяких аспектів сучасних тенденцій у семіотиці одягу, для виявлення культурних кодів знакової системи одягу.

Мета статті — дослідження особливостей традиції як способу трансляції культурних кодів у сучасній українській культурі. Для досягнення мети визначено наступні завдання:

- визначити сутність понять «традиція» та «культурний код»;
- означити характерні особливості традиції як способу трансляції культурних кодів;
- проаналізувати трансляцію костюмних кодів і семіотику одягу, для виявлення культурних кодів знакової системи одягу.

Під час дослідження використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, у межах культурологічного підходу, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системно-структурний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культурна спадщина багато в чому визначається як втілення традиції, передання якої сприяє наділенню змістом минулого та сьогодення (Баєва, 2012, с. 109). У культурології під традицією науковці визначають спосіб виконання наступності, у якому інтегровані творчі тенденції

минулого, що мають важливий сенс для сучасності. Поняття традиції набувало різноманітних теоретичних трактувань в історії, що визначається їх диференційованістю (Плахов, 1982). Означено, що завдяки традиціям зберігається найбагатший потенціал культури, здобувається природний та живий зв'язок сучасності та минулого, проявляється можливість стосовно взаємодії культурних епох і цінностей, збереження провідних ліній у творчому житті.

Однак традиція окреслюється не просто як збереження та трансляція цінностей, а передбачає продуктивний тип зв'язку між культурами, у зв'язку з кондиціями, у межах яких старе видозмінюється на нове і активно функціонує в ньому. Специфічна властивість традиції визначається в її неоднозначності, тому вона являється надзвичайно гнучкою, має рухливі межі, здатна в одній і тій же культурі існувати в диференційованих формах: як культурна база циклічного повторення компонентів життєдіяльності людських спільнот, тобто як фундамент, на основі якого формується новітній пласт культури, або як критерій, стосовно якого здійснюється оцінка сучасної культури тощо (Запесоцкий & Лукьянов, 2007, с. 5).

Поняття «традиція» — одне з небагатьох, навколо якого склалися доволі стійкі, але протилежні за змістом і вихідним установам уявлення. У їх основі перебувають певні ціннісні підходи. Умовно можна означити два полюси, навколо яких концентруються ці уявлення. На одному з них традиція представлена як щось архаїчне, відстале, застаріле, консервативне, що заважає сучасному розвитку культури, на іншому традиція постає як соціальний ідеал, фундаментальна цінність, що потребує серйозних зусиль для її відновлення та підтримки, як невіддільна основа динаміки культури.

У гуманітарних дослідженнях поняття «традиція» може трактуватися широко: як фундаментальна універсальна характеристика, дія якої поширюється в надзвичайно широких часових і просторових межах. Така культурна традиція може охоплювати цілу історичну епоху, цивілізацію, регіон і визначати конкретний тип культури (Михайлова, 2002, с. 50). Існує інше, вужче розуміння традиції як деякої константи, яка відтворюється в певних групах, наприклад, в етнічних спільнотах. Водночас до традиції долучаються всі традиційні елементи культури певного періоду, уся сукупність культурних текстів.

Особливістю філософського підходу до визначення традиції є те, що, відволікаючись від

конкретних зразків та творів традиційної культури, головна увага звертається на процесуальний аспект цього явища, на те, що є традицією. З погляду філософії, традиція визначається як явище соціальної комунікації, тобто як відповідна форма комунікування людей. Тому через традиції культурний досвід може передаватися від одного покоління іншим поколінням та від одного народу іншим народам (Егле, 2014, с. 44).

На думку сучасних філософів, спосіб трансляції культурної спадщини меншою мірою залежить від змісту традицій та більшою від специфічних ознак комунікативних технологій, які перебувають у безпосередньому розпорядженні суспільства на той чи інший історичний період часу. Наприклад, М. Маклюен виокремлював три головні етапи в розвитку комунікацій: письмовий, вербальний чи друкований та електронний. Однак необхідно розмежувати традиції, що передаються усно або шляхом безпосереднього спостереження, та культурну спадкоємність, яка забезпечується писемністю (Арутюнов, 1982, с. 97).

Традицію як засіб соціально-культурної комунікації відрізняють такі важливі особливості, як селективність щодо культурного матеріалу, стійкість і повторюваність, дієвість (орієнтація на реальні вчинки та практичні потреби життя), багатозначність, авторитарність.

Таким чином, особливістю філософського підходу є те, що, розділяючи зміст та форму трансляції традиційної культури, він дозволяє підводити під це поняття надзвичайно широке коло явищ.

За соціологічного підходу традиція визначається як «система відтворення соціальних інститутів та норм, з-за якої протекція останніх обґрунтовується, узаконується самим фактом їх існування у минулому» (Егле, 2014, с. 45). У контексті цього підходу слід пам'ятати, що традиція є механізмом відтворення, передання соціально значимого досвіду та способом його відновлення і відтворення. Будь-яка традиція визначається як тогочасна інновація і будь-яка інновація потенційно визначається як майбутня традиція (Арутюнов, 1982, с. 160). Отже, традиції можуть бути без інновацій, але не навпаки. Традиція абсолютно потрібна для самої протекції існування суспільства, однак інновація необхідна для його розвитку.

Процес появи новітніх традицій не можна фатально прив'язувати до зникнення старих традицій зважаючи на те, що між новими та старими традиціями є імовірність існування

органічних взаємозв'язків, а певні традиції, які розвинулися у далекому минулому, протягом тривалого проміжку часу взагалі не зникають. Вони, відповідно до нового суспільного буття, розвиваються та збагачуються як за формою, так і за змістом. Механізм дії традиції має здатність відроджувати і одночасно трансформувати забуті культурні стереотипи та форми (Егле, 2012).

Термін «коди культури» нерідко трапляється у вітчизняних дослідженнях, присвячених концептуально-теоретичним аспектам культурологічного знання. Однак чітке визначення цього терміна найчастіше відсутнє, оскільки його рідко можна знайти навіть у словниках та енциклопедіях. Якщо визначення формулюється, воно, як правило, розгортається в ключі лінгвістичного підходу, і саме тому коди культури розглядаються переважно як комунікативно-мовний феномен. Такому розумінню суперечить використання цього поняття іншими авторами для позначення явища культури в сенсі.

Крім того, поняття «коди культури» є одиницею освітніх стандартів як спеціалізованих курсів у процесі підготовки культурологів, етнологів вищої кваліфікації, так і курсу культурології в циклі загальногуманітарних дисциплін у ЗВО. Це потребує інтерпретування феномену кодів перед студентською аудиторією під час викладу культурологічної проблематики. У навчальній літературі уявлення про коди культури найчастіше надається в загальному вигляді, без теоретичної обґрунтованості та змістовної конкретизації (Аванесова & Купцова, 2008, с. 32).

Культурний код визначається як унікальні культурні специфічні ознаки, які народи отримали від предків; як закодована в певній формі інформація, що надає змоги ідентифікувати культуру. Типовим проявом культурного коду є його об'єктивізація в усній народній творчості, у художній літературі; культурні коди можуть фіксуватися в текстах як образної лексики, фразеологічних одиницях (Аймагамбетова & Жакупова, 2020, с. 57).

На основі думок Дженні Хаятт і Хелен Саймонс можна пояснити поняття культурних кодів як «таємну систему слів, символів або поведінки, які використовуються для передачі повідомлень, які мають контекст. Коди, як правило, виражаються на видимому рівні за допомогою вербальних і невербальних засобів, але вони є результатом впливу інших рівнів культури та взаємодії з ними» (Hyatt & Simons, 1999, с. 28). Якщо культурні коди є «таємною системою», це означає, що лише посвячений або

автор розуміє, про що по суті йдеться. Це дозволяє використовувати ці коди для різних цілей (Demška, 2019).

У сучасній культурології прийнято положення про те, що культурний код створюється за допомогою механізму взаємодії суб'єкта та об'єкта культури. Перетворення мовної компетенції на культурну ґрунтовано на інтерпретації мовних знаків у категоріях культурного коду (Телия, 1996, с. 227). Об'єктивізація суб'єктивного значення відбувається в процесі створення артефактів культури за допомогою символів. Система культурних знаків і символів, об'єднаних за законами свого синтаксису, утворює мову культури чи культурний код — спосіб збереження і трансляції культурної інформації, аналог культурної пам'яті. Покоління людей забезпечуються інформацією, яка символічно закодована і культурно транслюється (D'Andrade Roy, 1984, с. 88–89).

О. О. Селіванова визначає код культури як «фрагменти природної мови, що являють собою мережу категоризації оцінок інтеріоризованого світу та внутрішнього досвіду людини, зумовленого культурою певного етносу та представленого в семіотичних системах природної мови, мистецтва, звичаїв, вірувань, обрядів, соціальній та моральних нормах, поведінці членів етнічного угруповання» (Селіванова, 2010, с. 248).

Будь-який код — це насамперед інформативна система умовних знаків (символів), організованих за законами власного синтаксису. Отже, код — це мова. Відповідно, культурний код — це інформативна система знаків культури (її символів, артефактів), або мова культури, яка має конкретне значення в певному етнічному контексті у своєму хронотопі. Код — складова одиниця культури.

Відповідно до тлумачення Н. І. та С. М. Толстих, «культура визначається, як ієрархічно організована система диференційованих кодів, наприклад, вторинних знакових систем, які застосовують диференційовані форми і матеріальні засоби для кодування одного й того самого змісту, що зводиться до “картини світу”, до світогляду певного соціуму. Ці різні коди стало можливим співвіднести один з одним за допомогою перекладу з мови на мову через загальний їм змістовний план, який слугує мовою-посередником» (Толстой & Толстая, 1995, с. 7).

С. М. Толста визначає з-поміж необхідних умов освіти культурного коду гомогенність, системність і конвенційність її знаків (Толстая, 2007, с. 28), тобто, іншими словами, наявність у

ньому системи знаків. В основі теорії філософії культури Е. Касіра закладено розуміння символу як ключа до специфіки природи людини, її сприйняття та мислення. Німецький філософ стверджує, що людина створила систему символів як спосіб сприйняття дійсності, як свій власний вимір реальності. «Саме ця здатність визначає людину, і тому її слід називати не *homo sapiens*, а *homo symbolicus*», – пропонує в результаті свого дослідження вчений (Кассирер, 1998, с. 461).

Семіотична специфічність символу полягає саме в багатозначності, що зумовлює його невичерпність, здатність трактуватися в кожній ситуації та кожним інтерпретатором по-своєму. Символ – єдиний знак, який не має прямого значення. Таким чином, щоб осягнути сенс символу, слід розгорнути цей знак у системі, у контексті, у коді, без яких він не читається метафорично, експліцитно. У результаті дешифрування культурного коду стає доступним зміст повідомлення, що міститься в поєднанні предметних символів культури – артефактів. Зв'язок значення та знака визначає діалектичну нерозривність духовного та матеріального аспектів культури, її артефактів. Мова культури має власний синтаксис, завдяки якому немало звичайних предметів набувають сенсу повідомлення: символічне значення вишивки на сорочці та рушнику, орнаментів на великодніх яйцях, кераміці, архітектурних форм житлових і сакральних споруд тощо.

Культурні коди співвідносяться з найдавнішими архетипними уявленнями людства щодо будови Всесвіту та несуть ці знання новим поколінням. Вони універсальні за своєю природою, але детерміновані суб'єктивним (традиційним етнічним) фактором, тому кодування культурного простору завжди має національне спрямування і є специфічним для кожного етносу (Красных, 2002, с. 232).

Мішель Фуко стосовно значення культурних кодів у житті людини зазначає: «Основні коди культури, що керують її схемами сприйняття, її мовою, її формами вираження та відтворення, її обмінами, її цінностями, ієрархією її практик, які встановлюють для кожної особистості емпіричні порядки, з якими вона матиме справу і в котрих орієнтуватиметься» (Фуко, 1977, с. 37).

Протягом історії розвитку етнічної спільноти України сформувалася її специфічна культура. Культурний код України є оригінальним і своєрідним, з самотутністю культури та літератури народів, що населяють країну. Літературний процес України на сучасному етапі, безсумнівно,

має загальне об'єднуюче начало, що часто виявляється в марній спробі митця проникнути в таємницю сучасних реалій.

Культурний код нації є не пережитком минулого, а квінтесенцією найкращих та найжиттєздатніших практик, зібраних народом за віки історії. Те, що довело свою ефективність тоді, стане ядром нового мислення та культурних стратегій. Особливого значення набуває аналіз всіх елементів, що утворюють культурний код нації, їх сенсу, призначення та конструктивних можливостей. Підтримка традиційних цінностей, а також здійснення формування й розвитку нових ціннісних орієнтирів, що визначають національну самоідентифікацію, здійснюється за допомогою відродження історичних цінностей, традицій, національних свят, традиційних промислів і ремесел, прагнення нації до синтезу традицій та новацій (Аймагамбетова & Жакупова, 2020, с. 57–58).

Костюмна мова є одним із видів суспільної діяльності, що бере участь у всіх сферах життєдіяльності людини в загальносоціальному та приватному житті. Використання костюма різниться у виробництві, споживанні, історії, мистецтві, культурі, з чого випливає, що сфера, в контексті якої розглядається костюмна мова, накладає свій «діалект», зрозумілий лише в контексті вивчення. Костюмна мова нерозривно пов'язана з людським суспільством, має матеріальну основу, відіграє неабияку роль у костюмній діяльності та візуальному спілкуванні.

Костюмний код (мова) існує в культурі як факт реальної дійсності. За допомогою комбінування предметів одягу та поєднання їх у певну сукупність можна сформувати повідомлення, зрозуміле іншим носіям конкретної культури. Кожне таке повідомлення сприймається лише візуально. Це свідчить, що в людей сформувалося в культурному середовищі певне уявлення про костюмні знаки, і вони їх розуміють без додаткових пояснень. Костюмне візуальне спілкування відбувається за допомогою костюмних знаків, які мають формальні та змістовні сторони, водночас тлумачення терміна «костюмні знаки» містить різноманітні аспекти: комунікативний, нормативний, стилістичний, прагматичний, мовний тощо.

Щоб костюмна мова могла висловити і передати необхідну інформацію, зміст, його мовні елементи повинні бути впорядковані щодо один одного і мають використовуватись за встановленими правилами, що забезпечує співвіднесення одиниць костюмної мови з елементами мисленнєвого змісту.

Унікальність філософії костюма полягає в його можливості відображати всі процеси, що відбуваються в період часу, що вивчається. Вникаючи в закономірності виникнення, формування та функціонування костюма, ми стикаємося з послідовним переходом смислових конотацій з традиційних костюмних практик до сучасних соціокультурних відносин (Шипилова, 2015).

Для того щоб визначити стилістичні ознаки сучасного костюма з застосуванням національного одягу як об'єкта творчості, необхідно взяти до уваги «етнічний стиль» чи народний, який набув поширення в моді з початку ХХ ст., у зв'язку з появою інтересу до народного традиційного одягу та усвідомленням того, що його необхідно досліджувати й зберігати як національну спадщину українського народу (Гоцалюк, 2014).

Етностиль належить до напрямів застосування народного досвіду у зв'язку з кондіціями масової стандартизації сучасного одягу, де специфічними ознаками стилю є інтенсивне використання натуральних тканин, багатоманітність прийомів компонування окремих видів одягу, простота крою тощо (Мироненко & Синицька, 2009). Костюм постійно видозмінюється, однак головні стабільні специфічні ознаки зберігаються, де ця тенденція спричинена тим, що конструкція, крій одягу відпрацьовані століттями, які забезпечують зручність і свободу для рухів. Визначено, що народні сорочки являються базою сучасного костюма і привнесли в нього значну чисельність деталей та прийомів їх реалізації.

Прямий вільний силует запозичено в українській сорочки, який художники модельєри застосовують у своїх провідних колекціях. У сукнях модельєри застосовують широку пройму рукава, яка своїм корінням сягає крою рукава сорочки. Отже, можемо стверджувати, що українська народна сорочка є невичерпним джерелом для формування нових креативних ідей модельєрами-дизайнерами.

Визначено, що приталені форми нагрудного одягу запозичено з елементів народного костюма, а практично забуті камізельки й кептарі видозмінилися на сучасні сарафани та сукні без рукавів. У сучасному одязі застосовуються значна чисельність структурних компонентів народного одягу: рельєфи, зборки, заціпи, складки, крій рукава, оздоблення вирізу горловини тощо. На етапі моделювання ділового одягу можемо відзначити певні компоненти народного крою, загальний характер форми та картаті, строкаті, набивні тканини з фольклорним малюнком (Орлова, 2019).

Специфічні ознаки української вишивки полягають в тому, що в процесі її створення модельєр-дизайнер формує надзвичайно сильний оберіг, де кожен із вишиваних знаків, образів та символів продовжує уособлювати певне значення: «калина» — символ крові та невмирущого роду (сорочки, на яких вишита калина, дарували матерям); «виноград» — символ радості та краси (цей символ застосовували на вишивці весільних скатертин); «лілія» — символ дівочої краси та невинності (цей символ зазвичай вишивали на сорочках для молодих дівчат, які були готові до весілля); «дуб» символізує розвиток, життя, силу (цей символ зазвичай вишивали на сорочках для чоловіків); «мак» визначається як оберіг від зла (цей символ зазвичай вишивали на сорочках для воїнів); «хмель» символізує буяння молодого життя, любові (цей символ зазвичай вишивали на вбранні молодих парубків) (Бутенко & Тарасенко, 2021).

Орнамент, вишивка, колористика, базові форми народного одягу набувають свого відтворення в сучасному мистецтві моделювання костюма, який є неповторним та своєрідним у кожній країні. Це не просте відтворення або повторення минулих форм, його пропорцій і кольорових сполучень, та творча спадковість прогресивних традицій у вбранні із взяттям до уваги поточного рівня розвитку промисловості, техніки й нового, який принципово відрізняється від минулого побуту українського народу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі дослідження можна дійти висновку, згідно з яким традиції є основним способом трансляції культурних кодів у сучасній українській культурі. Отже, багаторівневі культурні коди у зв'язку зі своєю символічною основою виконують дві формально протилежні функції: з одного боку — підтримку статичності суспільства в результаті збереження та відтворення традицій, з другого — забезпечення його динаміки у вигляді творчих інновацій. Культурні коди дозволяють усувати протиріччя старого та нового, свого і чужого, нормативного й ситуативного. Культура у своїх кодах постає інформаційною надсистемою, що забезпечує зворотний зв'язок людини з місцем існування та збереження фонду історичної пам'яті.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для аналізу традицій як способу трансляції культурних кодів у сучасній українській культурі, а перспективи розвідки теми можна продовжити до розкриття специфічної образно-символічної художньої мови та культурних кодів у сучасному мистецькому просторі.

Список посилань

- Аванесова, Г. А., Купцова, И. А. (2008). Коды культуры: сущность и назначение. *Социально-гуманитарные знания, (1)*, 30–43.
- Аймагамбетова, М. М., Жакупова, Г. Т. (2020). Информативно коммуникативная природа культурного кода в медиадискурсе (на примере казахстанской прессы). *Вестник Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева. Серия: Филология, 4 (133)*, 55–69. <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2020-133-4-55-69>.
- Арутюнов, С. А. (1982). Обычай, ритуал, традиция. *Совет. Этнография, 2*, 58–99.
- Баева, Л. В. (2012). Сохранение культурного наследия как воплощение ценности традиции. *Философия и общество: Научно-теоретический журнал, 1*, 109–118.
- Бутенко, Е. Г., Тарасенко, О. А. (2021). Сучасна українська вишивка: знак, образ та символ у мистецтві Ганни Онікієнко. *Перспективи. Соціально-політичний журнал, 1*, 71–76.
- Гоцалюк, А. А. (2014). Соціально-філософський вимір українського одягу. Мультиверсум. *Філософський альманах, 6–7*, 134–144.
- Егле, Л. Ю. (2012). *Генезис музыкального фольклора Сибири (на материале Кемеровской области): монография*. КемГУКИ.
- Егле, Л. Ю. (2014). Традиционная культура: основные подходы к исследованию. *Вестник КемГУ-КИ, 29*, 43–50.
- Запесоцкий, А. С., Лукьянов, В. (2007). Дмитрий Лихачёв: о сущности культурной традиции. *Вопросы культурологии, 7*, 4–12.
- Кассирер, Э. (1998). *Избранное. Опыт о человеке*. Ю. А. Муравьев (Перевод с англ. и комментарии). Гардарика.
- Красных, В. В. (2002). *Этнопсихология и лингвокультурология*. ИТДГК «Гнозис».
- Мироненко, В. П., Синицька, А. С. (2009). Еволюція українського народного костюма в соціокультурному контексті авангарду. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура, 5*, 128–135.
- Михайлова, Н. Г. (2002). *Народная культура в современных условиях*. РИК.
- Орлова, Н. С. (2019). Інтеграція національного костюма у проектування сучасного одягу. *Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції: збірник наукових праць, 2*, 401–405. ПНПУ імені В. Г. Короленка.
- Плахов, В. Д. (1982). *Традиции и общество: опыт философско-социологического исследования*. Мысль.
- Селіванова, О. О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Довкілля.
- Телия, В. Н. (1996). *Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Наука.
- Толстая, С. М. (2007). К понятию культурных кодов. *Сборник статей к 60-летию А. К. Байбурина. Studia Ethnologica AB 60*, 23–31.
- Толстой, Н. И., Толстая, С. М. (1995). О Словаре «Славянские древности». *Славянские древности, 5–14*. Индрик.
- Фуко, М. (1977). *Слова и вещи. Археология гуманитарных наук*. В. Визгин, Н. Автономова (Пер. с франц.). Прогресс.
- Шипилова, Е. А. (2015). Современный подход к изучению костюма как культурного кода. *Аналитика культурологии, (1 (31))*, 79–85.
- D'Andrade Roy, G. (1984). Cultural Meaning Systems. In Richard A. Shweder, Robert A. LeVine. *Cultural Theory: Essays on Mind, Self and Emotion*, 88–115. Cambridge University Press.
- Demska, O. (2019). *Street name as a cultural code*. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-127-8/20-38>.
- Hyatt, J., Simons, H. (1999). Cultural Codes — Who Holds the Key? The Concept and Conduct of Evaluation in Central and Eastern Europe. *Evaluation. (Vol. 5. Issue 1, 23–41)*.

References

- Aimagambetova, M. M., Zhakupova, G. T. (2020). Informatively communicative nature of the cultural code in the media discourse (on the example of the Kazakh press). *Bulletin of L. N. Gumilyov Eurasian National University. Series: Filologia, 4 (133)*, 55–69. <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2020-133-4-55-69>. [In Russian].
- Arutiunov, S. A. (1982). Custom, ritual, tradition. *Soviet. Jetnografija, 2*, 58–99. [In Russian].
- Avanesova, G. A., Kuptsova, I. A. (2008). Culture codes: essence and purpose. *Socialno-gumanitarnye znaniia, (1)*, 30–43. [In Russian].
- Baeva, L. V. (2012). Preservation of cultural heritage as the embodiment of the value of tradition. *Filosofia i obshchestvo: Scientific and theoretical journal, 1*, 109–118. [In Russian].
- Butenko, E. G., Tarasenko, O. A. (2021). Modern Ukrainian embroidery: a sign, image and symbol in the art of Hanna Onikienko. *Perspektyvy. Social and political journal, 1*, 71–76. [In Ukrainian].
- Cassirer, E. (1998). *Favorites. Experience about a person*. Yu. A. Muravyov (Translation from English and comments). Gardarika. [In Russian].
- D'Andrade Roy, G. (1984). Cultural Meaning Systems. In Richard A. Shweder, Robert A. LeVine. *Cultural Theory: Essays on Mind, Self and Emotion*, 88–115. Cambridge University Press. [In English].
- Demska, O. (2019). *Street name as a cultural code*. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-127-8/20-38>. [In English].
- Egle, L. Y. (2012). *Genesis of musical folklore of Siberia (on the material of the Kemerovo region): monograph*. Kemerovo State University of Culture and Arts. [In Russian].

- Egle, L. Y. (2014). Traditional culture: main approaches to research. *Bulletin of Kemerovo State University of Culture and Arts*, 29, 43–50. [In Russian].
- Foucault, M. (1977). *Words and things. Archeology of the Humanities*. V. Vizgin, N. Avtonomova (Translated from French). Progress. [In Russian].
- Gotsaliuk, A. A. (2014). Socio-philosophical dimension of Ukrainian clothing. *Multiverse. Filosofskyi almanakh*, 6–7, 134–144. [In Ukrainian].
- Hyatt, J., Simons, H. (1999). Cultural Codes — Who Holds the Key? The Concept and Conduct of Evaluation in Central and Eastern Europe. *Evaluation*. (Vol. 5. Issue 1, 23–41). [In English].
- Krasnykh, V. V. (2002). *Ethnopsychology and linguoculturology*. ITDGK “Gnozis”. [In Russian].
- Mikhailova, N. G. (2002). *Folk culture in modern conditions*. RIK. [In Russian].
- Mironenko, V. P., Sinitskaya, A. S. (2009). The evolution of Ukrainian folk costume in the socio-cultural context of the avant-garde. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts. Mystetstvoznavstvo. Arkhitektura*, 5, 128–135. [In Ukrainian].
- Orlova, N. S. (2019). Integration of national costume in the design of modern clothing. *Ethnodesign in the context of the Ukrainian national revival and European integration: collection of scientific works*, 2, 401–405. V. H. Korolenko Poltava National Pedagogical University. [In Ukrainian].
- Plakhov, V. D. (1982). *Traditions and society: the experience of philosophical and sociological research*. Mysl. [In Russian].
- Selivanova, O. O. (2010). *Linguistic encyclopedia*. Dovkillia. [In Ukrainian].
- Shipilova, E. A. (2015). A modern approach to the study of costume as a cultural code. *Analitika kulturologii*, (1(31)), 79–85. [In Russian].
- Telia, V. N. (1996). *Russian Phraseology: Semantic, Pragmatic and Linguistic and Cultural Aspects*. Nauka. [In Russian].
- Tolstaia, S. M. (2007). On the concept of cultural codes. Collection of articles on the occasion of 60 years of the birth of Baiburin A. K. *Studia Ethnologica AB* 60, 23–31. [In Russian].
- Tolstoi, N. I., Tolstaia, S. M. (1995). About “Slavic Antiquities” dictionary. *Slavianskie drevnosti*, 5–14. Indrik. [In Russian].
- Zapesotskii, A. S., Lukianov, V. (2007). Dmitrii Likhachev: about the essence of cultural tradition. *Voprosy kulturologii*, 7, 4–12. [In Russian].

Надійшла до редколегії 07.12.2021